

el doctor Samsó

RAMON REIXACH I PUIG

Apunt biogràfic

El Dr. Josep Samsó i Elias fou beatificat el passat 23 de gener de 2010 a la Basílica de Santa Maria de Mataró. Víctima de la persecució religiosa de la Guerra Civil, va ser assassinat, sense judici previ, el primer de setembre de 1936 pel sol fet de ser el rector de Santa Maria. Un llarg procés iniciat el 1959 de recollida de declaracions de testimonis i de documentació, seguint el procés canònic establert, ha acabat finalment amb la declaració que la mort fou únicament a causa de la seva condició de sacerdot. Per aquest motiu l'Església el considera màrtir, testimoni fins a les últimes conseqüències de la pròpia vida.

A finals d'agost de 1936 es va formar al Maresme una columna de milicians voluntaris, majoritàriament anarquistes, l'anomenada columna Malatesta, disposada a marxar al front d'Aragó. Concentrats a la Riera de Mataró el 31 d'agost, van començar a cridar que volien passar per les armes els que estaven a la presó per motius "polítics", és a dir catòlics que havien estat detinguts per aquest fet i membres de la Lliga Regionalista, el partit moderat conservador catalanista de les primeres quatre dècades del segle XX. Eren els que ells consideraven "feixistes", els enemics de la Revolució. L'argument de la Malatesta era que la previsible mort d'alguns dels milicians al front d'Aragó demanava una

compensació prèvia en sang.

L'Ajuntament de Mataró, tot i que havia estat escollit democràticament, estava sota tutela des del 20 de juliol d'un Comitè de Salut Pública revolucionari. Els regidors de l'equip de Govern (el Front Popular) van intentar calmar els ànims de la Malatesta. Durant la dura negociació, que va durar tota la nit del 31 d'agost al primer de setembre, es va anar aconseguint baixar la xifra dels que havien de ser morts. Finalment es va arribar a la persona del rector de Santa Maria, el qual havia estat detingut el 30 de juny a l'estació i conduït a la presó. La mort del Dr. Samsó, rector, es va convertir en el preu per aconseguir la fam de mort de la Malatesta i en el rescat amb què salvar la

Catecisme:

El Dr. Samsó amb alguns dels nois del catecisme d'Argenton. Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró

vida de la resta dels empresonats.

L'endemà, a mig matí, el Dr. Samsó va ser tret de la presó de la Riera, i conduït per un piquet de milicians al cementiri. Van pujar les escales centrals fins a la part més alta. Allí el van afusellar. El Dr. Samsó els va dir abans que els perdonava del que havien vingut a fer i els va demanar que no fessin res a la seva mare i germana i que el deixessin morir, sense bena als ulls, de cara a la ciutat de Mataró i a l'església de Santa Maria. I així fou fet. Només un dels de l'escamot va disparar.

El Dr. Samsó havia nascut el 1887 a Castellbisbal. L'any 1894 havia perdut el seu pare, motiu pel qual la família -mare, germana i el jove Josep Samsó- es va traslladar a Rubí. Allí una germana de la seva mare i el marit d'aquesta, amb una millor posició econòmica, els va protegir. Josep Samsó va ser alumne dels maristes del col·legi de Rubí fins que l'any 1900 es va traslladar a Sarrià per tal de poder realitzar els estudis eclesíastics que s'havien de fer al Seminari. Mentrestant la seva mare i germana feien de cosidores a casa per poder subsistir. Vocació despertada de ben petit, l'any 1910 Josep Samsó va celebrar la seva primera missa a la humil capella d'un centre catequètic que hi havia al carrer Calàbria de Barcelona. Aquesta senzillesa i austeritat va ser la tònica de la seva vida.

La seva primera destinació va ser Argenton, de vicari (1910-1917). Allí van començar a desplegar-se els trets que marcarien la seva vida com a sacerdot de parròquia: la dedicació al catecisme, al confessional i la direcció d'ànimes; la preocupació per les vocacions religioses, la preparació de la Primera Comunió, la visita periòdica als col·legis i als mestres; el foment de les Misses de Comunió i dels exercicis espi-

rituals, l'organització de Missions, la preocupació per la predicació, la dignificació del culte i les pràctiques devocionals; la participació en el moviment litúrgic (Misses dialogades, cant del poble) i en la renovació de la música sacra (*Motu Proprio* de 1907, gregorianisme)...

De 1917 a 1919 va ser rector de Sant Joan de Mediona (Alt Penedès). L'any 1919 va ser destinat d'ecònom de Santa Maria de Mataró. L'any 1924 en seria nomenat rector. Com a responsable de la parròquia, va desenvolupar el catecisme des de la seva arribada fins a convertir-lo en un dels més famosos d'Espanya. Gran pedagog i catequista, va formar un equip de catequistes molt ben preparats i entusiastes.

Si haguéssim de fer una breu cronologia de la seva estada a Mataró, hauríem d'esmentar: la conversió de *El Pensament Marià*, el 1920, en un veritable periòdic local generalista; la dignificació de les processons de Setmana Santa amb la creació dels Armats de Mataró (1924) conjuntament amb Mn. Josep Maria Andreu; la restauració, embelliment i dignificació de tot l'interior de l'església de Santa Maria (1926); la participació en la fundació del tradicional concurs de pessebres (1926); la construcció del gran orgue monumental de Gaietà Estadella (1927); l'organització de la Santa Missió (1927), de resultes de la qual va néixer la llibreria i impremta religiosa *Grafica Fides*; l'obtenció del títol de basílica per l'església de Santa Maria (1928); l'organització dels *cursets de catecisme* (el primer el 1932); la fundació de l'Associació de Pessebristes de Mataró (1935), al Foment; la redacció de la *Guia de Catequistes* (1935-1936) ...

Favorable a la participació dels fidels en la litúrgia especialment per mitjà del cant, va ser, amb

Mn. Joan Fargas, el responsable de l'aparició de la gran massa coral de la Missa de les Santes.

Absolutament apolític i respectuós amb els règims de cada moment, va ser un home d'una gran capacitat de treball, molt metòdic i organitzat. L'espiritualitat jesuítica, la figura de Sant Pius X i la devoció al Bon Pastor van marcar molt la seva vida sacerdotal. Destaquen també de la seva personalitat la devoció al Sagrat Cor i a les Santes; l'afabilitat del seu tracte; la valoració de la Fe dels infants; la seva dedicació al jovent parroquial, enquadrat en la Congregació Mariana i el Foment i, més tard, també en la F.J.C.; la prudència de la seva direcció espiritual i la quantitat de vocacions religioses que es van despertar al seu costat; la seva intervenció per resoldre casos d'extrema necessitat econòmica; l'interclassisme de les seves actuacions i la poca disposició a "alternar" amb les gran famílies de factòtums de la parròquia; la confiança i respecte per l'autonomia de l'acció catòlica responsable dels seus seglars; la visita regular als malalts i a les comunitats de religioses del seu terme; el respecte i col·laboració amb l'altre parròquia de la ciutat, Sant Josep; la lluita contra la blasfèmia; el respecte per l'autonomia del Cercle Catòlic d'Obrers, malgrat la topada pel tema de teatre femení (1934), i la del Patronat Escolar Obrer (La Coma), dues entitats a l'empara de Santa Maria...

L'any 1934 no va voler delatar als que van intentar cremar Santa Maria durant els Fets d'Octubre, entre els quals un fill del ministre Joan Peiró. Des d'aquella data va començar a pressentir que moriria màrtir. Va ser exemplar la seva estada a la presó l'agost de 1936, encoratjant els seus companys de captiveri ja que tots temien morir en qualsevol moment. El primer

1. Extracte de *El Pastor retrobat*.
El Dr. Josep Samsó i Elías, Ed.
Claret, 2010.

Sant Domingo:
Processó de Sant
Domingo. A la dreta,
mossèn Samsó.
Museu Arxiu de Santa
Maria de Mataró

de setembre d'aquell any va caure mort d'un tret al cap a la part més alta del cementiri. Tenia 49 anys.

Vicari d'Argentona (1910-1917)¹

El bisbe Laguarda va donar permís al Dr. Samsó per tornar al Seminari i acabar la formació que li faltava, promentent-li que, conclosa, el destinaria a la carrera parroquial. I així fou, el 23 de juliol de 1910 era nomenat vicari de Sant Julià d'Argentona. L'endemà es presentava al rector, Mn. Francesc Botey i Valls.

Una de les primeres actuacions del Dr. Samsó a Argentona va ser la reactivació del catecisme parroquial, que es trobava una mica esmorteït. Amb l'aquiescència i plena confiança del rector, el jove vicari va començar a guanyar-se els cors dels pocs nois que hi assistien, fent-los agradables i entenedores les explicacions, ensenyant cants i donant-los assistències que es convertirien en premis regal a final de curs, tres recursos típics del Dr. Samsó apòstol de la infància. Els nens van convertir-se ells

mateixos en propagandistes del catecisme. Aviat el nombre d'assistents va créixer, un fet observat amb satisfacció pel rector. La manera d'ensenyar Doctrina del jove vicari cridava l'atenció fins i tots dels adults. A vegades per provar els nens els feia les preguntes al revés. —Quina obligació teniu avui diumenge? *De oir Missa*. —Bé, però es pot treballar. Veritat? *No, mossèn*. —Per què? *Per que Déu ho prohibeix*, contestaven els nois.

La fama del catecisme d'Argentona va arribar a orelles del Dr. Francesc Mas, natural de Mataró, aleshores bisbe de Girona (1915-1920), qui aprofitant una estada a Mataró va voler traslladar-se a la veïna vila per presidir un gran certamen catequístic organitzat el primer de setembre de 1915 a la qual havia estat convidat. Dedicat al Sagrat Cor, va tenir lloc a la plaça de davant de l'església de Sant Julià. Curulla de gent, l'omplien els nens i nenes del catecisme, la junta del Patronat de la Divina Pastora, molts feligresos de la parròquia i de fora, les auto-

ritats d'Argentona ...

Quan el Dr. Mas va agafar la paraula i, entre d'altres coses, va referir-se al Dr. Samsó: *Em consideraria feliç de tenir a la meua diòcesi dos o tres vicaris com el que teniu la sort de tenir a Argentona.... Sí, senyor Vicari. Vós obreu bé. L'obra social catòlica que amb el vostre braç realitzeu, és digne de lloança*. Al sentir aquestes paraules, que van ser acollides amb sorollosos aplaudiments, el Dr. Samsó no va poder aguantar les llàgrimes. (...)

Durant la seva època de seminarista, Josep Samsó va participar en diverses tandes d'exercicis espirituals els quals van fer molt de bé a la seva ànima, com recordaria en més d'una ocasió. Per aquest motiu sempre els va defensar i promoure com una pràctica religiosa bona tant pels sacerdots com pels feligresos.

El rector i el nou vicari d'Argentona van voler organitzar una tanda d'exercicis als jesuïtes de Sarrià destinada als homes de la parròquia. Assabentat, un home va comentar a la seva dona que

d'avisar-lo hi aniria. Informat del fet per l'esposa, el Dr. Samsó es va deixar caure a la casa del matrimoni amb l'excusa de preguntar pels fills. Entrats en conversa, el Dr. Samsó va comentar-li la tanda d'exercicis. El pare de família va acceptar d'anar-hi tot preguntant-li tot seguit quants homes s'hi havien inscrit. El vicari tenia por de dir el número ja que només eren set o vuit. *Quants han de ser?* va preguntar l'home. Uns trenta, va ser la resposta. *No pateixi senyor vicari, jo li buscaré tota la resta.* I així fou, trenta-dos homes van anar a Sarrià.

Després d'una setmana d'exercicis, una comitiva en processó va anar a buscar el grup que tornava de Sarrià al capvespre a l'entrada de la vila. Amb repic de campanes tots van fer cap a l'església de Sant Julià que els esperava il·luminada. Allà es van acabar els exercicis amb el sermó de la perseverança que va ser pronunciat pel Dr. Samsó amb gran fervor.

Sota l'estela del nou vicari va venir, al cap de poc, la fundació del Patronat de Sant Isidre (ara Centre Parroquial). La pensada tenia com a objectiu que els homes poguessin tenir un lloc d'esbarjo honest els dies festius. També hi fundaria una petita caixa d'estalvis per incentivar aquesta pràctica. El Patronat va comprar un terreny perquè els nens i joves poguessin anar a jugar a pilota.

Per als més petits, el Dr. Samsó va donar impuls també a *El ramadet del Nen Jesús* un oratori festiu per als més petits fundat al col·legi de monges Franciscanes de la Immaculada Concepció d'Argentona.

En el seu apostolat en aquesta vila maresmenca ja es pot observar el que més tard es desplegarà a Mataró amb tot el seu vigor: la importància i organització donada al catecisme i a la prepa-

ració prèvia a la Primera Comunió; la insistència fins aconseguir-ho, tot i les queixes de les mares, en substituir els aparatosos vestits blancs que les nenes portaven aquest dia per d'altres de més austers, aquest *boato* feia perdre l'atenció en les coses importants i evidenciava d'una manera ofensiva les diferències socials entre unes nenes que havien de combregar per primer cop; l'atenció a les associacions parroquials, en especial l'Apostolat de l'Oració i les Filles de Maria, i la revitalització de les Conferències de Sant Vicenç de Paül; la dignificació dels oficis i pràctiques religioses com la processó de Dijous Sant que es celebrava "d'aquella manera"; l'exigència personal, cada dia obria l'església de Sant Julià ell mateix a les 5 del matí; la dedicació al confessorari i a la direcció espiritual.

Joaquim Comas i Xirau, nascut el 1926 a Mataró, quan va ser nomenat vicari d'Argentona el 1953, va quedar impressionat com encara era ben viva la petjada del Dr. Samsó a la població. Ho reconeixia, per exemple, per la manera com es confessaven els que havien estat formats pel ell; el foment de les vocacions a l'estat religiós. El PP. F. Xavier i Josep Vergés i Calafell i Agustí Batlle van ser tres de les vocacions que va despertar a Argentona. Eren nois del catecisme dirigits pel Dr. Samsó. Veurem més endavant algunes de les noies argentonines que van despertar la seva vocació en època del Dr. Samsó; la promoció dels exercicis espirituals o la visita setmanal als malalts.

Vora vint anys després de la seva marxa, Jaume Garriga i Samsó, fill de Josefa Samsó i Olivella, d'Olesa de Bonesvalls, cosí germa del Dr. Samsó, va visitar el 1935 el seu parent de Mataró amb la seva esposa Maria Victò-

ria Hervella. La parella, resident a Béjar, era de viatge de nuvis. Amb l'aleshores rector de Santa Maria de Mataró, van fer diferents visites entre les quals una a Argentona. Els novells esposos van quedar meravellats de l'afecte amb el que saludaven el Dr. Samsó i com més d'un argentoní els va dir que el seu amfitrió era un sant.

L'any 1916 es van convocar oposicions a rector. El Dr. Samsó s'hi va presentar. En les segones ternes va sortir nomenat rector de la parròquia de Sant Joan de Conilles-Mediona.

Com era costum, ja que començava la seva carrera rectoral, va demanar audiència amb el bisbe. El Dr. Reig va quedar sorprès ja que algú l'havia informat que el Dr. Samsó era un esperit independent i que per això no havia volgut ser secretari del Dr. Laguarda. Després de l'entrevista el Dr. Reig es va adonar que havia fet un judici equivocat del nou rector. I li va saber molt de greu. Tant que va voler visitar Argentona en persona tot i que ja hi havia nomenat nou vicari. El rector Botey va demanar el Dr. Samsó de ser-hi present. El bisbe va quedar impressionat del que va veure i de retorn, al Palau Episcopal, el va abraçar, li va demanar perdó i dir que li repararia la falta que havia comès amb ell. Durant la seva estada a Mediona, segons testimoni de la seva germana Montserrat, el Dr. Samsó rebria diverses cartes del bisbe.

L'11 de gener de 1917 un nombrós grup d'homes i joves d'Argentona van acompanyar-lo a la nova parròquia el dia de la seva presa de possessió. El dia 22, va tornar ja per instal·lar-se definitivament, aquest cop amb la seva mare i germana que van establir-se també a Mediona per cuidar-lo. Després també el seguien a Mataró.